

Ришар Малка

2015:
КРАЯТ НА
АВТОРСКОТО
ПРАВО?

Да вземеш безплатно,
означава да откраднеш

BULGARIAN BOOK
ASSOCIATION

София, 2015

Малка, Ришар. 2015: Краят на авторското право?
Асоциация „Българска книга“
© Malka, Richard. 2015: The end of copyright?

© Ришар Малка, автор, 2015
© Десислава Тодорова, превод на български език, 2015
© Огнян Илиев, корица, 2015
© Асоциация „Българска книга“, 2015

СЪДЪРЖАНИЕ

2015: Краят на авторското право?	4
Реформа без икономическа необходимост	10
Технологичният преход тече с пълна сила	12
Отричане на демокрацията	15
Компенсацията на автори трябва да стане изключение	19
Път към културен ад, осеян с добри намерения . . .	29
Да вземеш безплатно, означава да откраднеш	31
Необходимата битка срещу надвисващо бедствие	35

2015: КРАЯТ НА АВТОРСКОТО ПРАВО?

Да вземеш безплатно, означава да откраднеш

Ако някога в света е имало съкровено имущество, нещо, което човек може да нарече негово собствено, нима това нещо не е това, което човек създава между Гая и земята, нещо, което е вкоренено изцяло в интелекта и разцъфтява в сърцата на всички хора.

ОНОРЕ ДЪО БАЛЗАК, „ПИСМА ДО АВТОРИТЕ“

За да създава, човек първо трябва да има с какво да се нахрани.

БОМАРШЕ

Всяка хармонизация на авторското право и сродните му права трябва да се основава на висока степен на закрила, тъй като такива права са основни за интелектуалното творчество. Тяхната защита спомага, за да гарантира поддържането и развитието на творческия процес в интерес на авторите, артистите изпълнители, продуцентите, потребителите, културата, промишлеността и публиката като цяло. Интелектуалната собственост следователно е призната за неразделна част от собствеността.

Ако авторите или артистите изпълнители следва да продължат творческата си и артистична работа, те трябва да получат съответно възнаграждение за използването на техните произведения, както и продуцентите, за да бъдат в състояние да финансират това произведение... Необходима е адекватна правна закрила на правата върху интелектуалната собственост, за да се гарантира наличието на такова възнаграждение и за да се гарантира възможността за задоволителна възвръщаемост от тези инвестиции.

Строга и ефективна система за защита на авторското право и сродните му права е един от основните начини, които позволяват да се гарантира на европейското културно творчество и продуцент-

ство получаването на необходимите средства и да се запазят независимостта и достойнството на творците и изпълнителите.

Адекватната защита на произведенията, обект на авторското право и обектите на сродните му права, е също от голямо значение от културна гледна точка. Член 151 от Договора изисква Общността да отчита културните аспекти в своите действия.

ПРЕАМБЮЛ НА ДИРЕКТИВА 2001/ 129/ ЕО
НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

* * *

Трудно може да се намери по-ревностна защита на авторското право от тази в преамбюла на Директивата на Европейския парламент и на Съвета на Европейския съюз.

Минали са едва петнайсет години оттогава и Европейската комисия, председателствана от Жан-Клод Юнкер, изглежда, е решила, че един от водещите ѝ приоритети е да загърби тези принципи, да наруши системата на взаимен контрол и проверки, която гарантира закрилата на европейската култура, както и да пренебрегне постулатите, създадени за закрила на творческото многообразие и свободата на изразяване.

Под съвместното и парадоксално влияние на трансатлантически мултинационални компании, от една страна, и либертариански „пиратски“ агресори – от друга, авторското право сега се окачествява като излишно, реакционно, като пречка за достъпа до знания, антидемократично.

Андрус Ансип например, заместник-председател на Европейската комисия, отговарящ за Цифровия единен пазар, влиза в историята с изказването си, че авторското право *защитава личните интереси на малцина за сметка на иновациите и започва да прилича*

на явно нарушение. Според него авторското право вече не е актуално в епоха, в която цифровият елемент е повсеместен.

Юлия Реда, член на германската Партия на пиратите, на която Европейският парламент повери мисията да внесе проектодоклад относно реформата в авторското право, вярва, че френските депутати в Европейския парламент се открояват от колегите си „с враждебността си към промяната. Не само че преди беше по-добре, но миналото е идеалният отговор на настоящето... и на бъдещето“. Тя силно обругава издатели, преименувани на „оператори“, които „заравят главата си в пясъка“.

По този начин 28-годишната Юлия Реда презрително отхвърля законодателство, целящо да защити авторите, които са родени през XVI век в Република Венеция и които имат значителен принос за Италианския ренесанс. По-късно това нормативно е уредено в Англия със закон от 1710 година и в Съединените американски щати под формата на Първи член от Конституцията на страната през 1780 година, а накрая, разбира се, и във Франция, където тази уредба спомага за развитието на Просвещението и се затвърждава с революционните закони от 1791 и 1793 година, които забраняват привилегиите, с които някога са се ползвали, за да имат правото да изкарват препитанието си като автори.

Изглежда, че през 2015 година в Брюксел е взето решение прибързано, без оценка на въздействието и без това да е по молба на някоя държава членка, че е

дошъл краят на авторското право, че дълбоко може да се дестабилизира един от най-конкурентоспособните сектори на Европа, осигуряващ заетост на над половин милион души, и че културното многообразие може да се пожертва.

Междувременно самите цифрови оператори, които – с помощта на стотици професионални лобисти – настояват за подобна реформа, нарочно поставят множество спънки пред свободния поток на интелектуална собственост (конкретен пример е липсата на оперативна съвместимост между iBook Store на Apple и Kindle на Amazon), без срещу това Комисията „Юнкер“ да изказва и най-малкото възражение. Комисията вижда препятствия пред свободния поток от информация там, където ги няма и няма и следа за такива, а си затваря очите, когато има ясни доказателства, че реално съществуват пречки.

РЕФОРМА БЕЗ ИКОНОМИЧЕСКА НЕОБХОДИМОСТ

Според доводите, категорично заложили от Комисията „Юнкер“ и представени от комисар Ансип, реформата в авторското право е необходима, и то веднага с оглед на дълбоките промени в резултат от цифровата революция. Подобно пророчество обаче почива единствено и само на схващанията на онези, които го проповядват, а не на факти. Френският сектор на книгоиздаването (продажби, възлизаци на 5 млрд. евро; 80 000 работни места) през последните години не е отчитал спад. Ако го сравним със звукозаписния или аудио-визуалния сектор, чиито бизнес модели претърпяват забавяне, няма никаква логика и не би следвало да се налага обосноваването на промени в сектор, чиято ситуация е коренно различна.

Освен това, на територията на континентална Европа продажбите на електронни книги в категориите обща художествена и нехудожествена литература възлизат на под 5% от общия брой на продажбите на книги (2.9% във Франция през 2014 година). Поради тази причина не е ясно защо се смята, че е необходимо спешно ново законодателство, особено предвид факта, че нито една държава членка не е изразила тре-

вога в това отношение. Подобна инициатива не постига нищо друго, освен нарушаване на една отлично функционираща екосистема в името на чисто и просто прогностична реалност. Всичко това е още по-изненадващо предвид факта, че в САЩ пазарният дял на електронните книги е достигнал своя пик от 21% през 2014 година. В допълнение, възходящата тенденция при електронните книги в Англия и Съединените американски щати е пряко свързана с масовото изчезване на книжарниците – нещо, което не се наблюдава в континентална Европа, а още по-малко във Франция.

В окончателния си анализ Европейската комисия, изправена пред създаване в перфектно здраве, го обяви за болно, за да го лекува със смъртоносно лекарство.

ТЕХНОЛОГИЧНИЯТ ПРЕХОД ТЕЧЕ С ПЪЛНА СИЛА

Френският сектор на книгоиздаване вече плавно премина към цифровите технологии, без някой да може да посочи каквито и да е дефекти, с изключение на традиционните, изгъркани клишета за „неспирния темп на иновациите“, който се предполага, че се стимулира от това всичко да се трансформира в стока. В най-добрия случай този процес е равносилен на „гугълизирането“ на културата, а в най-лошия – на възстановяването на привилегиите, давани от патроните, а във всеки случай – на масовото размиване на културните предложения.

Получава се следното:

- 100% от новите заглавия от френски издатели са достъпни днес като електронни книги на различни платформи (а в рамките на пет до десет години и 90% от по-старите заглавия).
- Наскоро договорите на авторите бяха изменени, за да се отчете цифровият пазар.
- Бяха създадени платформи за цифрово разпространение в определени области (Iznéo например дава достъп до 90% от френскоезичните графични романи).

- Постепенно беше въведена възможност за предлагане на електронни книги, които да са съвместими с различни видове увреждане. Беше създаден портал (PLATON), с който да се предоставят файлове с електронни книги на групи с нестопанска цел, които ги адаптират за лица с увредено зрение; тази непрестанно развиваща се дейност скоро ще включи и нови бенефициенти като хора с различни психологически увреждания (дислексия например), както и за читатели с увреждания извън страната.
- Значителни инвестиции бяха направени за ефективни цифрови платформи в обучението (като KNE, CNS, Edulib) и изследователската дейност (Elsevier е най-големият издател на медицинска и научна литература в света; платформата Cairn дава достъп до всички специализирани издания в областта на социалните науки). В областта на науките е осигурен безплатен достъп на 100-те най-слабо развити страни (програмата Research4Life).
- Създадена е програма за цифровизацията и търговията на книги, които не са под печат, но върху които има авторско право (проектът ReLIRE, ръководен в София).
- Също така е внедрена и програма за заемането на електронни книги от библиотеки при определени условия и т.н.

Така съвместното хармонично съществуване на печатни и цифрови елементи е предпоставка за един

издателски сектор, който допринася за влиянието и авторитета на Европа (шест от най-големите световни издатели са европейски), създава работни места, плаща данъци – за разлика от цифровите оператори – и направлява технологичното си преобразуване, без да се нуждае от помощ от реформата „Google – Amazon“, забъркана от Европейската комисия.

ОТРИЧАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА

Не само че разглежданата реформа, изглежда, не преследва икономически цели, но и целият процес на нейното развитие изглежда забулен в тайнственост.

Интересно е, че нито една от 28-те държави членки не е поискала повторно отваряне на Директива 2001, която урежда, освен всичко друго, и авторското право.

И докато комисар Мишел Барние беше натоварен със задачата да изготви „бяла книга“ по темата, то ще се окаже, че Комисията се е отказала от идеята, след като осъзна, че заключенията ѝ няма да насърчат така очакваното съкращаване на защитата на авторите.

По-точно докладът върху авторското право, поверен на Европейския парламент като основа за работата на Комисията по бъдещата реформа, беше възложен на единствения представител на германската Партия на пиратите, избран измежду всички 751 членове на Европейския парламент. С други думи, очаква се лисицата да пази кокошарника. Докладът ѝ, който стана публично достояние през януари 2015 година, включва предложения, които са толкова скандални, че Комисията, точно обратното, ще изглежда отстъпчива, когато предава ключовете на европейския культу-

рен сектор и авторски компенсации на интернет гигантите.

За да придаде търговски вид на реформата, с цел тя да има по-демократичен облик, Комисията реши да проведе интернет допитване през март 2014 година сред европейските граждани (само на английски език) относно авторското право. Допитването беше проведено без методологично участие от страна на научен комитет, а вместо това включваше пристрастни въпроси и доведе до предварително определени отговори, оформени от групи, противници на авторското право.

Подобна пародия на демократично допитване без научна стойност е само по себе си достатъчно доказателство за това до каква степен реформата, замислена от Комисията, е лишена от сериозна подкрепа. Използваната методология се доближава повече до телевизионно риалити предаване, отколкото до процес, който може да се очаква от най-големия демократично избран орган в света.

След като беше поставена тази демократична окраска, за да прикрие факта, че няма държава членка, която да е изисквала реформа, Европейската комисия се почувства свободна да поеме инициатива за законодателна промяна, която има отражение върху 28 страни в област, която е в основата на европейската цивилизация.

Подобни евтини заблуди биха могли да отблъснат и най-големите привърженици на Европейския съюз особено ако те разберат за факта, че:

- Петицията „Авторско право за свобода“ (8000 подписа) никога не е била взета предвид. Тя не е нито повече, нито по-малко значима от допитването на Комисията.
- Проучване, проведено през юни 2013 година в 28 страни от Европейската служба за интеграция на вътрешния пазар, установи, че 96% от европейците смятат, че интелектуалната собственост е важна, защото стимулира иновациите и творчеството, като компенсира създателите на съдържание.
- Комисията упорито отказва да публикува сериозна оценка на икономическото въздействие, сякаш иска да скрие от обществеността факта, че е на път да унищожи културния сектор на Европа.
- Междувременно Комисията не смята, че е необходимо да противодейства на нарушенията на авторското право, въпреки че защитата на секторите в Европа се оказва също толкова спешна, ако не и повече, колкото предприемането на мерки, които със сигурност ще ги отслабят.

Подобна реформа, приветствана от лобистите, работещи за Google, Apple, Facebook и Amazon, и то съвсем основателно, при положение че покрива всички техни очаквания, разписани в документ, озаглавен *Манифест на авторското право*, е съвсем ясно чисто технократска инициатива без икономическа обосновка и демократична легитимност, която води до отслабване на един от водещите сектори в Европа. Един-

ствените печеливши са международните корпорации, които не само отказват да плащат данъците си в Европа, но и избягват юридическата си отговорност годи ни наред, като твърдят, че за тях важат само американските закони, и отхвърлят всяко твърдение, че носят законова отговорност за съдържанието, което разпространяват. Всичко това трябва да се разгледа на фона на казаното на 17 февруари 2015 година от президента Обама: „Ние притежаваме интернет. Нашите компании го създадоха, разшириха, усъвършенстваха по начини, по които те [европейците] не могат“. С това свое изказване той отхвърли всеки опит за регламентиране на интернет пространството.

КОМПЕНСАЦИЯТА НА АВТОРИ ТРЯБВА ДА СТАНЕ ИЗКЛЮЧЕНИЕ

Общите насоки на Комисията бяха оповестени през май.

Отделът за авторското право към Европейската комисия ще представи предложенията си през есента на 2015 година. След това, преди края на 2015 година Комисията ще представи проекта си. Обществена тайна е, че ще предложи приемането на реформа, която ще измени сериозно уредбата на авторското право.

Същевременно, след като стартира парламентарният процес на базата на Доклада „Ред“⁴, този процес за законодателни промени може да продължи напълно безпрепятствено.

В подобен контекст на 9 юли 2015 година за радост на Реда Европейският парламент прие доклада ѝ, след като обаче го изчисти от най-драстичните му мерки.

Ето как, изхождайки от една чуждестранна позиция, Парламентът взе решение, което е опасно и проправя път за Комисията, която няма задължение да следва препоръката на Парламента.

Към днешна дата нещата биха изглеждали по следния начин: докато Парламентът има вероятност да поддържа определено ниво на закрила на авторското

право за аудио-визуалните изкуства, издателският сектор е под сериозна заплаха.

Изглежда, че Комисията не планира да се откаже от основния принцип, че един автор трябва да има финансова облага от продажбата на свое произведение, но активно обмисля да направи 21 изключения от това правило задължителни. Всъщност тези изключения биха били толкова мащабни и трудни за проследяване, че принципът за свързани с продажбите компенсации ще стане също толкова художествена измислица, колкото и телепортирането.

Следват някои от обсъжданите изключения:

- *Правото на библиотеките да отдават под наем книги и да дават достъп до фондовете си.*

Ако по силата на подобно изключение един читател в библиотеката може да има достъп до електронни книги без никакви ограничения от гледна точка на продължителността на ползване на книгата или броя на читателите, които едновременно ползват произведението, защо тогава някой би продължил да си купува електронни или печатни книги? Легализирането на пиратството ще постигне същия резултат. Случилото се в Дания е удачен пример. Внедряването на програма за заемане на електронни книги от библиотеките изяде продажбата на книги в цифров формат до такава степен, че страната трябваше да промени условията на експеримента.

Истината е, че не е необходимо ново изключение, за да се предоставят електронни книги на читатели на

библиотеките. Повечето европейски страни постепенно започват да внедряват подобна система чрез договор в резултат от процес на преговори между автори, издатели, библиотекарите и местни власти.

Във Франция всички заинтересовани страни приеха обща резолюция, с която се определят редът и условията за достъпност на електронни книги в библиотеките.

Системата PNB (*Prêt Numérique en Bibliothèque – Електронно заемане в библиотека*), която се изпробва от 2014 година, дава възможност на библиотеките да придобиват електронни книги и да ги заемат. Тази услуга стана доста популярна сред читателите.

В подобна регламентирана рамка отдаването под наем обаче трябва да подлежи на определени ограничения. Те са резултат от компромиса между интересите на библиотеките и на техните читатели, от една страна, и на финансирането на създаването и подновяването на библиотечния фонд, от друга.

Също така една библиотека не бива да получава правото да дава неограничен достъп до цифровизираните произведения във фонда си на широката публика извън стените на библиотеката на базата на довода, че изпълнява мисия от обществен интерес като куратор. Това би довело до ситуация, при която всички студенти и изследователи във Франция да имат безплатен достъп до изданията на *La Pléiade* без компенсация за авторите.

Безсмислено би било да се задраскат с лека ръка всички компромиси, постигнати с общо съгласие.

- *Исключението за извличане на текстове и данни.*

Потребителите ще имат възможност да копират защитено съдържание от цифрови бази данни безплатно, за да извършват изследователска дейност с това съдържание и да създават оригинално съдържание от това извличане.

Ако инвестициите в съдържание по този начин ще бъдат подложени на законен грабеж, то никой издател няма да иска да финансира подобни инструменти в бъдеще. Между другото, в световен мащаб няма бизнес начинание, чието производство може законно да се из земе безплатно за лично ползване.

Не е необходимо подобно изключение към авторското право, при положение че в настоящия му вид издателите дават достъп до базите си данни на лицензирани потребители.

Подобно разрушаване на стойност в действителност ще облагодетелства само играчи като Google, които не печелят от продажбата на данни, които могат да качат в голям обем, без това да им струва нищо, а от рекламирането на препращането на данни. Подобен процес ще е равносилен на предоставяне на неопределен по обем контрол над човешките познания на няколко компании, което е в противовес на прокламираната от Комисията цел.

И след като тези компании придобият статут на монополисти, след като са елиминирали всички свои конкуренти, кой ще заяви, че съдържанието, което предоставят, ще остане безплатно?

Това ще създаде безпрецедентна ситуация в историята на човечеството: три или четири частни дружества ще налагат пълен контрол над световното познание под претекст, че то се предоставя безплатно на потребителите поне в началото. Дори и това обещание ще се окаже подвеждащо, тъй като потребителите ще плащат за съдържание чрез други канали. Да не говорим за Оруелската опасност да се даде контрол над толкова голямо по обем човешко познание на малцина.

Без оценка на въздействието Комисията ще бъде притисната да обоснове инициатива, която е икономически абсурдна, пагубна за интересите на европейските граждани и противоречаща на културните постулати, заложили в преамбюла на Директивата от 2001 година.

Оказва се, че за разлика от марките спортни обувки, които се ползват с всякаква защита, или алгоритмите на Google, които компанията никога не би дръзнала да разкрие в полза на обществото, интелектуалното творчество не се смята за достойно да бъде защитено.

- *Изключение за образованието.*

Така ще се разреши безплатното копиране на части от съдържание за учебни цели, което де факто би довело до неимоверен ръст в нерегистрирани копия, което ще е предпоставка за нелоялна конкуренция с издателите.

Подобно изключение, формулирано в общи линии като средство за осигуряване на равен достъп до зна-

ния, би имало също толкова смисъл, колкото да се принуди EDF – френското електроразпределително дружество, да осигурява безплатно електричество на учебните заведения.

В резултат от това издателите и авторите ще бъдат единствените, от които се очаква да творят за без пари и да инвестират на загуба.

Подобно изключение би унищожило пазара на учебници във време, в което издателите са инвестирали много в цифрови решения (техният производствен процес е на 100% цифров от 2009 година) и по всяка вероятност би ги обезкуражило да правят допълнителни инвестиции.

Издателите на учебници в частния сектор най-вероятно ще изчезнат за сметка на публичния сектор, който вече съществува (Сапорé, 1953 служители и бюджет от 100 милиона евро на година) със значителни разходи за данъкоплатците (критичен доклад на френската Сметна палата през 2013 и 2014 година). Така потребителят ще бъде изкуствено облагодетелстван за сметка на данъкоплатеца.

Това, до което най-вероятно ще доведе подобна система, е изчезването на разнообразното предлагане за сметка на контролирано от държавата или чуждестранно предлагане от реално монополни дружества, които на свой ред ще доведат до съживяването на позатихналия дебат относно официалните истини (като теорията за половете, креационизъм, колонизиране и други подобни щекотливи теми). С изключение на Унгария и Полша, нито една друга държава, членка на

Европейския съюз, не избра подобна система, най-малко онези, които заемат челни позиции в класацията PISA. Ликвидирането на предлагането на частния сектор ще е, меко казано, удобно за цифровите гиганти и ще им позволи да обогатят базите си данни чрез неограничено рециклиране, като същевременно трупат печалби и по други начини като продажба на хардуер, реклами, абонаменти... И както всички знаем, няма безплатен обяд. *Ако е безплатен, ти си продуктът.*

В деликатна област като образованието подобно унищожаване на икономическа и културна стойност ще е не само тежък удар, но ще доведе до нарушения и с оглед на последиците върху многообразието от мнения. Освен това, ще е излишно, тъй като са сключени редица споразумения с Министерството на образованието, с които на преподавателите се осигурява лесен достъп до съдържанието на издатели от частния сектор чрез високи лицензионни такси.

Подобно демагогско изключение ще е равносилно на отричане на интелектуалния труд на автори и издатели. В средносрочен план това ще отнеме възможността на правителствата да определят политики в областта на културата, тъй като ограничените им ресурси ги карат да се отказват от подобна отговорност в полза на американски играчи, които са не само отвъд техния контрол, но още от самото начало избягват поемането на отговорност за съдържанието, което разпространяват.

Авторското право е важен инструмент за защита на европейското интелектуално съдържание, особено

в образованието, дотолкова, доколкото възпрепятства отварянето на този пазар без контрол или компенсации за разпространителския сектор.

- *Справедлива употреба.*

Това изключение, привнесено от САЩ, е красноречиво за източниците, вдъхновили Юлия Реда и Комисията. То позволява да се използва съдържание без разрешение, стига за това да има основателна причина (правото да се предоставя информация, да се създава, да се пародира...). Съдилищата следва да решават коя причина е основателна за всеки случай индивидуално. Тук се сблъскваме с преторианска концепция, специфична за американското право. Това драстично би променило архитектурата на европейското право, която почива на ограничен брой изключения, чиито приложения са определят от съдебната практика.

Това, което целим да подчертаем тук, не е, че една правна система превъзхожда друга, а че концепцията, че правото трябва да бъде уеднаквено насила на всички континенти с различни традиции и култури, е прекалено опростена и нереалистична.

Налагането на правно понятие, привнесено от САЩ, е объркващ ход, имайки предвид, че френската система на авторско право е напълно ефективна, непрекъснато се адаптира към новите технологии и дава възможност на някои френски издателства да станат световни лидери.

Подобно повсеместно пренастройване на една ефективна нормативна система не изглежда да е нало-

жено от някаква ясна необходимост, освен ако целта не е да се поправи нещо, което не е счупено, и да се облагодетелстват нови играчи, чиято доминантна позиция, така или иначе, е налице.

- *Исключението за преобразуваща употреба.*

Това се отнася до използването на части от съществуващо съдържание, за да се създава ново съдържание. Това би позволило на един автор например да използва герой, създаден от друг, без разрешението на оригиналния в името на творческа свобода и в рамките на определени ограничения (без търговско използване).

Ако се приеме, подобно изключение би било значителна стъпка назад по отношение на моралното право, което авторът упражнява над произведението си.

- *Извънтериториалност.*

Целта би била да се забранят всякакви технологични препятствия пред използването на файлове на базата на геолокализация и да се позволи придобиването на съдържание, независимо от локацията на купувача и търговеца.

Въпреки че подобно изключение ще има ограничено въздействие върху книгоиздаването, все пак има книги, които са налични в световен мащаб без технически спънки, приемането му би попречило например на един френски автор да не позволи на определена книга относно клеветата да не достига до определени пазари или да запази правото си да продава книгата си в определени страни.

Ето защо би ограничило без никаква обосновка правата, които авторите имат над своите творби. Така авторите ще се превърнат в единствените производители на богатство, чиито творби ще се разпространяват по света без тяхно съгласие.

Обмисля се и намаляване на продължителността на авторското право, което би променило печалбата от съдържание, което се продава дълго време, а това ще ограничи възможността на издателите да инвестират в млади автори или във висококачествено съдържание с ограничен търговски потенциал. Продължителността на авторското право е от ключово значение за финансирането на нови таланти и не е ясно как новите технологии биха могли да променят баланса, постигнат във всяка страна, съгласно който стари произведения осигуряват инвестиции за редакторски нововъведения и многообразие.

Накрая, обмисля се и изключение за кратки цитати и пародия.

ПЪТ КЪМ КУЛТУРЕН АД, ОСЕЯН С ДОБРИ НАМЕРЕНИЯ

Всички горепосочени изключения, скалъпени и стимулирани по един непохватен начин, биха довели до милиони безплатни сваляния и ще проправят път към безчет безплатни копия, като всичко това ще бъде под претекст, че е в интерес на потребителите, заплашително размахвани като кукли на конци, и творчество, което по всичко изглежда, се очаква да бъде финансирано в бъдеще от божествена неочаквана печалба. Правото на законово плячкосване и браконьерство на творчеството на издатели и автори ще нанесе тежък удар на културния сектор в Европа. Колкото по-слаби и по-еднотипни са играчите, които работят със знания, толкова по-ограничено ще е наличното познание. С изчезването на инвеститорите знанията ще стават все по-контролирани и в резултат от това – по-субективни. Тази дистопия произхожда от погрешното вярване, че бързият и свободен информационен поток означава, че трябва да бъде безплатен.

Всички тези изключения, взети заедно, в крайна сметка биха позволили на хищниците да си правят пиршество с културното съдържание на Европейския

съюз. Комисията „Юнкер“ в момента превръща Европа в ловно поле за вече доминиращи играчи и ще остави издателския сектор и най-вече самите автори като удавници без спасителен пояс.

ДА ВЗЕМЕШ БЕЗПЛАТНО, ОЗНАЧАВА ДА ОТКРАДНЕШ¹

Разглежданата реформа би принудила европейските издатели и автори да субсидират американските интернет гиганти, като им предоставят бесплатно съдържание, с което да се разпореждат и да продават на абонатите си.

Все едно... супермаркетите да раздават откраднати CD-та и DVD-та, за да привличат клиенти в магазините.²

Така творческите достижения на интелекта ще бъдат предадени в полза на частни търговски интереси с хипотетичната надежда, че ще се въведе нов и „съвременен“ вид компенсация, наречена глобално лицензиране.

При такъв сценарий авторът няма вече да получава компенсация, съразмерна с продажбите му, а ще получава субсидия, която далеч няма да бъде иновативна и ще наподобява компенсацията, отпускана на европейските селскостопански производители, която няма нищо общо с произведеното от тях.

---

¹ Заглавие на книгата на Дени Оливен (Grasset, 2007).

² Пак там.

Подобна задължителна социализация на произведенията на авторите би позволила произволни практики (кой колко би спечелил и по какъв критерий?) и би била в разрез с духа на авторското право: създателят вече няма да заема централно място по отношение на защитата на своето произведение. Вместо да бъде функция от постигнатия успех, компенсацията ще се отпуска от икономическа сила по неясни критерии.

Подобна система от компенсации, освен това, няма да предлага никакви гаранции за авторите, изправени, както ще се получи, пред твърдоглавата решителност на цифровите оператори да не плащат. (Дори и към днешна дата от доста години вече оспорват налозите върху хардуера в областта на информационните технологии, с които да се покриват копията за частно ползване.)

Освен това, подобна икономическа сила ще си запази правото да изключва съгласно неевропейски критерии произведения, които смята за прекалено поветелни или морално неприемливи.

Например:

- Детската книга *T'Choupi part en pique-nique* („Чупи отива на пикник“) е цензурирана от Apple, тъй като заглавието е „порнографско“¹.
- Албумът *Lucky Luke* („Късметлията Люк“), качен чрез приложението на Apple Iznéo, е цензуриран във Франция, тъй като чернокожите са представени със сочни устни.

---

¹ „Nique“ на френски е нецензурна дума.

- Също така графичните романи в каталога на Iznéo са цензурирани от Apple през пролетта на 2013 година, както и една датска книга за хипи движението с много голота.
- Освен това Apple цензурира и приложението France Musique, защото една от програмите е с еротично съдържание. (Дали щеше да пусне в продажба *Satanic Verses* („Сатанински стихове“) в iBooks към датата на публикуване?)
- Apple изтегли от iBook Store книга на Бенедикт Мартин, озаглавена *La Femme* („Жената“), тъй като на корицата има черно-бяла снимка на гола жена.
- Фейсбук забрани споделянето на картината на Гюстав Курбе *L'origine du monde* („Произходът на света“).
- Всяка една от компаниите Amazon, Google и Apple публикува харта, която ѝ позволява да реши по свое усмотрение дали да публикува опеределени творби или не.

Тези примери, които не накараха Юлия Реда и Комисията да се замислят, показват, че многообразието съществува само ако се финансира и че свободата просъществува само при независимост.

Така разглежданата реформа ще постигне резултат, който е диаметрално противоположен на представяния.

Под маската на съвременното Комисията всъщност би претворила една система от патрони на изкуството във вида, в който тя преобладава преди Френската

революция. Точно както владетелите са отказвали подкрепа за произведения, които оспорват тяхното управление, така можем да сме сигурни, че силните на деня биха се въздържали от отпускането на субсидия или разпространението на книга, която ги критикува.

В действителност единственият съвременен елемент, предложен от Юлия Реда, би бил замяната на кралската власт с частни конгломерати.

Авторското право, което в исторически план освобождава авторите и техните идеи, гарантира достъп на потребителите до информация, многообразие от познания и най-вече самото съществуване на тези знания, тъй като без авторско право броят на авторите ще се свие драстично.

Истинските бенефициенти от реформата, диктувана от Комисията „Юнкер“, при липсата на сериозна изследователска дейност няма да бъдат потребителите независимо колко изкушени ще бъдат от обещанието за безплатен достъп до европейското съдържание, а честните корпорации.

НЕОБХОДИМАТА БИТКА СРЕЩУ НАДВИСВАЩО БЕДСТВИЕ

Какъв е смисълът да има единен пазар с обща правна система, ако това пресушава културното творчество на Европа?

Какъв е смисълът да има достъп до съществуващо съдържание, ако това означава ограничаване на бъдещото творчество?

Какъв е смисълът да има свободен достъп, ако това означава унищожаване на многообразието, нарушаване свободата на изразяване, закриване на хиляди работни места, принижаване на автори до просешка тояга и разбиване на най-съкровеното за Европа с единствената цел да забогатеят частни компании, които укриват данъци и не изпълняват законовите си задължения на европейска почва?

Какъв е смисълът да се променя крехкият баланс, който оформя сърцето на един континент, без никой да си помръдне пръста и да направи предварително проучване?

Какъв е смисълът да се нарушава установеното културно положение на базата на лошо замислени и пристрастни консултации?

Какъв е смисълът от единен пазар, ако той ще доведе до престъпно културно единство?

Какъв е смисълът да се възприеме демагогска форма на съвременето във вида, в който предлага Жан-Клод Юнкер, ако тя води до културен и демократичен упадък?

Какъв е смисълът да се пренебрегнат светските традиции на държавите членки в област, която е неизменна част от чувството за идентичност на Европа, ако се окаже, че се отхвърля дори и от някои от най-ревностните застъпници за европейска интеграция?

Какъв е смисълът да се прокламират понятия като свободен информационен поток или достъп до знания, ако реалната цел е да се наложи догматична визия, подчинена на идеята за напредък, така както я замислят всевъзможни пиари и лобисти?

Какъв е смисълът материалните блага да се приемат за свещени, а интелектуалните – за недостойни? Нима това не е най-прекият път до загубата на културна идентичност на едно общество?

Какъв е смисълът да се легализират кражбата и контрабандата, като се преименуват на изключения от авторското право?

Никой не иска да бъде запомнен като гробаря на европейската култура. Човек би предположил, че и Юнкер не иска да попадне в тази категория.

Изчезването на автори в никакъв случай не е неизбежно. Това, което е необходимо, за да бъдат спасени от изчезване, е да се вземе решение, че интернет играчите, както и всички други стопански субекти, трябва

да спазват законите, а не да ги променят, за да отговарят на потребностите им.

Този избор няма нищо общо с технологиите и е изцяло свързан с личния кураж и битка на идеи. Френските автори и издатели възнамеряват да водят тази битка. Резултатите от нея отиват отвъд личните интереси и засягат всеки гражданин, защото на карта е заложена същността на цивилизацията. Не бива да останат единствените, участващи в битката.

* * *

„Да вземеш безплатно, означава да откраднеш“. Това заглавие, звучащо като лозунг, заимствано от Дени Оливен, обобщава страха на европейския културен сектор, изправен пред края на авторското право. Оправдан ли е този страх? Напълно оправдан е, тъй като фантазиите, заобикалящи цифровата революция, водят до появата на европейска директива и френски проектозакон, които, ако бъдат приети, ще се превърнат в закон на земята. Опълчването срещу тях е въпрос на бързо реагиране. Ришар Малка, практикуващ юрист, изготвя този текст, с цел да обясни защо е важно авторите и творците да продължат да имат полза от закрилата на авторското право, правен принцип, който е вкоренен в европейските общества още от Ренесанса.

Ришар Малка е юрист на вестник „*Шарли Ебдо*“ от 1992 година. Като експерт по медийно право той е участвал в много знакови дела във Франция и е известен застъпник на секуларизма и на правото на клевета и противник на накърняването на неприкосновеността на личния живот. Автор е и на над двайсет графични романа, някои от които са се превърнали в класика, като *L'ordre de Cicéron* (Glénat) и *La face karchée de Sarkozy* (Fayard, coll. Vents d'Ouest).

Ришар Малка

2015: КРАЯТ НА АВТОРСКОТО ПРАВО?

Редактор *Нина Джумалийска*

Корица *Огнян Илиев*

Предпечат *Митко Ганев*

Формат 84×108/32

Асоциация „Българска книга“

www.abk.bg

Печат